

HATÉKONY-E A VADON ÉLŐ ÁLLATOKRA VONATKOZÓ JOGI SZABÁLYOZÁS MAGYARORSZÁGON?*

IS THE LEGAL REGULATION CONCERNING WILD ANIMALS EFFECTIVE IN HUNGARY?

Fazekas Fanni**

Abstract

The protection of wild animals has nowadays special importance, as many of these species are almost extinct. The aim of the study was to analyze the complex system of wildlife legislation. I emphasized the relevant provisions of the Nature Conservation Act and an examination of the Government decree on Species under protection and Species under special protection. As some of the wild animals are also dangerous animals at the same time, I also examined the legal background of dangerous animals. Finally, I analyzed the possible legal consequences of violating the nature conservation rules.

Keywords: biological diversity, nature conservation, wildlife protection, dangerous animal, endangered species

Absztrakt

A vadon élő állatok védelme manapság különös jelentőséggel bír, mivel számos ilyen faj már majdnem kihalt. A tanulmány célja a vadon élő állatokra vonatkozó jogszabályok komplex rendszerének elemzése. Kiemeltem a természetvédelmi törvény vonatkozó rendelkezéseit, valamint a védett és a fokozottan védett fajokról szóló kormányrendelet vizsgálatát. Mivel a vadon élő állatok egy része egyúttal veszélyes állat is, megvizsgáltam a veszélyes állatok jogi hátterét is. Végül elemeztem a természetvédelmi szabályok megsértésének lehetséges jogkövetkezményeit.

Kulcsszavak: biológiai sokféleség, természetvédelem, vadvilág védelme, veszélyes állat, veszélyeztetett fajok

1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja a védett állatokra vonatkozó jogi szabályozás bemutatása és elemzése Magyarországon. Véleményem szerint a vadon élő állatok védelme napjainkban is fontos kérdés, ugyanis a vadon élő fajok fennmaradását számos veszély fenyegeti. Ezeket a

* „A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

** Fazekas Fanni, nappali tagozatos joghallgató, ME Állam- és Jogtudományi Kar; ffanni0714@gmail.com; Konzulens: Prof. Dr. Csák Csilla, egyetemi tanár, dékán. Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Agrár- és Munkajogi Tanszék.

veszélyforrásokat egyrészt természeti csapások, másrészt különböző emberi tevékenységek idézik elő. Ilyenek például az erdőirtások, a természetes élőhelyek szűkülése, illetve megszűnése, az orvvadászat, a klímaváltozás.

Bár a 20. század közepétől a nemzetközi egyezmények szintjén már számos erőfeszítés történt a vadon élő állatok védelme érdekében, hazánkban a modernnek nevezhető természetvédelmi törvény 1996-ban jelent meg. Mindezek ellenére úgy gondolom, hogy a téma vizsgálata aktuális, hiszen a vadon élő állatfajok és élőhelyeik továbbra is veszélyben vannak.

Jelen tanulmányban a terjedelmi korlátok miatt a vadon élő állatokra vonatkozó szabályozást csupán Magyarország tekintetében kívánom vizsgálni, illetve elemezni, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy Magyarország számos vadon élő állatok védelmével kapcsolatos Nemzetközi Egyezménynek is tagja.

Az Egyezmények a következők:

1. A Ramsari Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, vízimadarak tartózkodási helyéről
2. A Washingtoni Egyezmény a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről
3. A Bonni Egyezmény a vándorló és vadon élő állatfajok védelméről
4. A Berni Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről
5. A Biológiai Sokféleség Egyezmény

Így a hazai jogszabályi rendelkezések mellett a Nemzetközi Egyezményekbe foglalt kötelezettségek is terhelik hazánkat.

Kutatómunkám során elsősorban arra a kérdésre kívánok választ találni, hogy a hazai jogi szabályozás hatékonyan biztosítja-e a vadon élő állatok védelmét. Ennek érdekében összegyűjtöttem, megvizsgálom és elemzem a témához kapcsolódó – meglehetősen bonyolult – jogi szabályozást. Emellett feldolgoztam a témához kapcsolódó hazai szakirodalmi forrásokat is. Sajnálatos módon a téma jelentőségéhez képest kevés magyar nyelvű forrás található, ezeket ugyanakkor igyekeztem összegyűjteni és a tanulmány megírása során felhasználni.

2. Hatályos természetvédelmi szabályozás Magyarországon

2.1. A természetvédelem szabályozásának alapkérdései

A biológiai sokféleség megőrzésének nemzeti stratégiáját 2015-2020-ig az Országgyűlés 2015. június 9-én fogadta el. Hazánknak meg kellett felelnie a 2020-ig szóló biodiverzitás-stratégiájának is. A stratégia 2020-ra megvalósult jövőképe a biológiai sokféleség hanyatlásának megállítása és állapotuk lehetőség szerinti javítása. Hat különböző stratégiai terület alakult ki, melyeken belül célkitűzéseket is megállapítottak:

- 1) természeti területek, értékek megőrzése, természetvédelmi helyzetek javítása
- 2) tájvédelem, zöld-infrastruktúra, ökoszisztéma-szolgáltatások fenntartása és helyreállítása
- 3) biológiai sokféleség megőrzésében a mezőgazdaság szerepének megnövelése
- 4) fenntartható erdő- vad- és halgazdálkodás, valamint a vízi erőforrások védelme, használata
- 5) az inváziós idegenhonos fajok (ún. özőnfajok) elleni küzdelem

- 6) hazánk szerepvállalásának erősítése a biológiai sokféleség világszintű csökkentésének megállításában, nemzetközi megállapodásokból fakadó kötelezettségek hazai végrehajtása.¹

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (2012-2024) a 18/2013. (III. 28.) OGY határozatban jelent meg, a fenntartható fejlődés, a jövő nemzedékek lehetőségeinek védelme és az erőforrásainkkal való hosszú távú felelős gazdálkodás érvényesítése érdekében.²

Speciális védelmet élveznek a Natura 2000 természetvédelmi területek, melyek az Európai Közösség Natura 2000 hálózatába tartozó különleges természetmegőrzési és madárvédelmi, valamint kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek. Ezen területeket a kormány jelöli ki, teszi közzé, valamint határozza meg az e területekre vonatkozó szabályokat is.³

A Natura 2000 területekre vonatkozó előírások betartása az állam számára jogalkotási kötelezettségekben nyilvánul meg, tekintettel a Madárvédelmi és az Élőhelyvédelmi Irányelv megfelelő átültetésére a hazai jogrendszerbe.⁴

A Natura 2000 területek tekintetében a legjelentősebb eredmény 2009-2013 között, hogy a hálózat kijelölése befejeződött, ugyanis az Európai Bizottság megállapította, hogy egyetlen élőhelytípus, vagy faj esetében nincs szükség további Natura 2000 területek kijelölésére. A Natura 2000 hálózat kijelölésének befejeztével a következő időszakban a hálózat fenntartására, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzésére, a természetvédelmi helyzetük javítására helyeződik a hangsúly.⁵

Az Európai Bizottság tagállami szintű *Natura 2000 priorizált intézkedési tervek (Prioritised Action Framework; PAF)* alkalmazását írja elő 2014-től a Natura-finanszírozás egyik fő elemeként. Ez egy országos szintű, stratégiai tervezési dokumentum, mely az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján készült, rögzítve „a Natura 2000 területek megőrzésével, valamint az uniós természetvédelmi irányelvek hatálya alá tartozó fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzetének javításával kapcsolatos tagállami prioritásokat és stratégiai célkitűzéseket, meghatározza a szükséges beavatkozásokat, továbbá azonosítja az előirányzott feladatokhoz illeszkedő uniós finanszírozási eszközöket.”⁶

A biológiai sokféleség megóvásának kiemelt szerepét igazolja az is, hogy az Alaptörvény külön és kifejezetten nevesíti azon természeti erőforrások között, amelyek védelme egyrészt az állam, másrészt mindenki más kötelezettsége.

Magyarország 2012. január 1-jétől hatályos Alaptörvénye mára Nemzeti Hitvallás című preambulumban kimondja a természet és az ember alkotta értékek, valamint a természeti erőforrások gondos hasznosítása mellett a jövő nemzedékek életfeltételeinek védelmét. Az Alaptörvény az Alapvetések P) cikkében kifejezetten deklarálja a természeti erőforrások

¹ TILKI Katalin: A természetvédelem magyarországi helyzete és jogi környezete, a Natura 2000 hálózat. *Belügyi Szemle* 2017. évi 9. szám, 72-73.

² 18/2013. (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról.

³ BÁNYAI Krisztina- OLAJOS István: A természetvédelem jogi rendszere, in: Raisz Anikó (szerk.) *Környezetjog – Különös rész*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2022. 75.

⁴ OLAJOS István: A természeti védettség alatt álló területek speciális kezelői joga, és a visszalépés tilalmának elve, valamint a tulajdonosi joggyakorlás jogának ütközése az állami tulajdonú területek kezelése kapcsán. *Agrár és Környezetjog*, 2018. évi 25. szám, 188.

⁵ TILKI Katalin: A természetvédelem magyarországi... 74.

⁶ A kormány H/4582. sz. országgyűlési határozati javaslata a 2015-2020 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról. Budapest, 2015. április. 53. o. <https://www.parlament.hu/irom40/04582/04582.pdf>

védelmét és alapvető kötelezettségként írja elő a jelenlegi értékek fenntartását az állam és mindenki más számára.⁷

Az Alaptörvény P) cikke szerint „*a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.*”⁸

A P) cikk felsorolja a közös örökség elemeit, ugyanakkor a felsorolás nem teljeskörű, így lehetőséget biztosít a felsorolás kiterjesztésére. Az Alkotmánybíróság is egyértelműen leszögezte: az Alaptörvény P) cikke, amely kijelöli a környezetvédelem tárgyát nem teljeskörű felsorolást tartalmaz.⁹

2.2. A természetvédelmi törvény

A vadon élő állatfajok, illetve a biológiai sokféleség megóvásának törvényi szintű szabályait a természetvédelmi törvény tartalmazza keret jelleggel. A részletszabályok rendeletekben jelennek meg. A természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. törvény szabályozza a természeti értékek és területek – a táj, a vadon élővilágának, az élőhelyeknek - általános védelmét. A törvény egy korszerű, a biológiai sokféleség megőrzését és sokszínűségének megóvását biztosítja, kidolgozva az ehhez szükséges eszközrendszert. A Tvt. által képviselt jogfejlődés megfelel a nemzetközi tendenciáknak, sőt, sok területen a törvény megelőzte korát (például a vizes élőhelyekre vonatkozó előírások területén).¹⁰

A természeti területek és értékek kiemelt oltalmazása körében szabályozza a védetté nyilvánítási eljárást, előírja a védett természeti területre, növény-és állatfajok, társulások és barlangok védelmére vonatkozó szabályokat. Meghatározza a természetvédelem állami szervezetét, az ügyész, önkormányzat és nyilvánosság szerepét a természetvédelemben. Végezetül rendelkezik a természet védelmének tulajdoni, valamint gazdasági alapjairól, a természetvédelem eljárásjogi szabályairól és szankcióiról. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény az előbb említett 1996. évi LIII. törvény „mögöttes joga” azokban a természetvédelemmel összefüggő kérdésekben, melyekről az utóbbi nem rendelkezik. A természetvédelmi törvény preambulumban rendelkezik róla, hogy a természeti értékek és természeti területek a nemzeti vagyonsajátos és pótolhatatlan részei, fenntartásuk, kezelésük, állapotuk javítása, megőrzése minden állampolgár feladata.¹¹

„*A védett természeti terület a nemzeti park, a tájvédelmi körzet, a természetvédelmi terület és a természeti emlék.*”¹²

Az 1.§ kimondja, hogy a törvény célja a „*a természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme, megismerésének és fenntartható használatának elősegítése, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése*”¹³

⁷ HÁGER Tamás: A környezet alkotmányos és büntetőjogi védelme, különös tekintettel a vizek élővilágának oltalmazására, *Büntetőjogi Szemle*, 2016. évi 1-2. szám. 28.

⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) P) cikk.

⁹ BÁNDI Gyula: Interests of Future Generations, Environmental Protection and the Fundamental Law, *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2020/29. p. 13.

¹⁰ METZGER Szilvia: A természetkárosítás büncselekmény értelmezése, *Acta Scientiarum Socialium*, Tomus XXXII/2010, 72.

¹¹ TILKI Katalin: A természetvédelem magyarországi... i.m., 75-76.

¹² BÁNYAI Krisztina – Olajos István: i.m., 75.

¹³ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.

További célkitűzés a természetvédelem hagyományainak megóvása, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalmának megőrzése, fenntartása, valamint fejlesztése.

A törvény rendelkezik továbbá a védett növény- és állatfajokról. Tilos a védett növényfajok egyedeinek veszélyeztetése, elpusztítása, károsítása és élőhelyeik károsítása. Gondoskodni kell a védett állat- valamint növényfajok fennmaradásához szükséges természeti viszonyokról, mint például a talajviszonyok, vagy vízháztartás megőrzése. A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges számos, a védett növényfajokkal kapcsolatos tevékenységekhez, így például egyedének, virágnak, termésének gyűjtéséhez, egyedének adásvételéhez, cseréjéhez, külföldre viteléhez, preparálásához.¹⁴

A törvény szabályoz továbbá több, a védett állatfajokkal kapcsolatos tevékenységet is. A jogszabály értelmében „tilos a védett állatfajok egyedének zavarása, károsítása, kínzása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő-, vagy bűvőhelyeinek lerombolása, károsítása.”¹⁵

A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges védett állatfaj állományának ellenőrzéséhez, egyedeinek gyűjtéséhez, befogásához, elejtéséhez, egyedeinek szaporításához, egyedének háziasításához vagy külföldre viteléhez, onnan történő behozatalához.¹⁶

A fokozottan védett állatfajok kiemelt jelentőségét bizonyítja, hogy külön miniszteri rendelet¹⁷ szabályozza az ilyen állatfajok élőhelyén és élőhelye körüli korlátozások elrendelésének szabályait.

A természetvédelmi hatóság a fokozottan védett faj élőhelyén és élőhelye körül korlátozást rendel el, ha a használati mód vagy gazdálkodási tevékenység a fokozottan védett faj egyedének vagy állományának zavarásával, veszélyeztetésével, károsításával, elpusztulásával járna. A korlátozásnak olyan mértékűnek kell lennie, hogy biztosítsa az egyed, illetve az állomány megkülönböztetett védelmét.¹⁸

A korlátozó rendelkezés véleményem szerint igazolja azt, hogy a fokozottan védett fajok megóvásának olyan rendkívüli jelentősége van, hogy ennek érdekében rendkívül szigorú és egyébként kivételesnek tekinthető intézkedésként a terület használati módja, illetve az azon folytatott gazdálkodási tevékenység is korlátozható.

2.3. Mik a védett fajok?

A 13/2001. (V.9.) KöM rendelet rendelkezik a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről.¹⁹

A védett és fokozottan védett növényfajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett értékét az 1. számú melléklet, a védett és fokozottan védett állatfajokat, valamint egyedeik értékét a 2. számú melléklet állapítja meg. Az első számú melléklet összesen 908 növényfajt sorol fel, melyből pár példát meg szeretnék említeni: rengeteg védett fajt említ, így például

¹⁴ Lásd részletesen: 1996. évi LIII. törvény 42. § (3) bekezdés.

¹⁵ 1996. évi LIII. törvény 43. §

¹⁶ Lásd részletesen: 1996. évi LIII. törvény 43. § (2) bekezdés.

¹⁷ 12/2005. (VI. 17.) KvVM rendelet a fokozottan védett növény- illetve állatfajok élőhelyén és élőhelye körüli korlátozás elrendelésének részletes szabályairól.

¹⁸ Vö. 2. §.

¹⁹ 13/2001. (V.9.) KöM rendelet a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről.

mohák tekintetében védett faj az óriásmoha, melynek természetvédelmi értéke 5000 Ft, a fodorkafélék közül védett fajnak számít a forrásfodorka, mely természetvédelmi értéke 50.000 Ft. Fokozottan védett faj a csikófarkfélék körében a csikófark, melynek természetvédelmi értéke 100.000 Ft.²⁰

A 2. számú melléklet a fokozottan védett és védett állatfajokról rendelkezik, 1403 fajt sorol be. Elsőként a gyűrűsférgék körében egy fokozottan védett fajt, a Baradla-barlangi gilisztát említi, melynek természetvédelmi értéke 100.000 Ft. A csigák közül védett fajként tartják számon a sávós bődöncsigát, melyeknek értéke 50.000 forint. A fekete bődöncsiga fokozottan védett faj, természeti értéke 100.000 Ft. A siklófélék közül fokozottan védett a haragos sikló melynek természetvédelmi értéke 500.000 Ft. A viperafélék körében mindkét említett faj fokozottan védett, a keresztes vipera természetvédelmi értéke 250.000 Ft, a parlagi vipera értéke 1.000.000 Ft. Hazánkban a farkas és a barna medve is fokozottan védett fajként szerepel, ezeknek a természetvédelmi értéke 250.000 Ft. A macskafélék tekintetében a vadmacska és a hiúz is fokozottan védett, előbbi értéke 250.000 Ft, utóbbinak 500.000 Ft a természetvédelmi értéke.²¹

Összességében megállapítható, hogy a jogszabály mellékletek átfogó és részletes leírást adnak a fokozottan védett és védett állat- valamint növényfajokról.

A teljes pénzben kifejezett értéket kell figyelembe venni a faj élő vagy élettelen példánya, bármely felismerhető alakja, része vagy származéka esetében. Továbbá az ökológiai folyamatokban betöltött nélkülözhetetlen szerepük miatt védettnek számítanak a fészeképítő hangyafajok által épített fészkek. A 4.§ 1. bekezdése kimondja, hogy az 1-2. számú mellékletben nem szereplő, az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból lényeges növény- és állatfajok körét a 7. és a 8. számú melléklet tartalmazza. Nemzetközi Egyezmény hatálya alá tartozó növény- és állatfajok közül azon fajok felsorolását, melyeknek természetvédelmi oltalma szükséges, a 10. számú melléklet foglalja magában. Ha az utóbb említett mellékletben szereplő állatfaj a 2. számú mellékletben is szerepel, arra a fajra a 2. számú mellékletben foglalt előírások vonatkoznak. A (7) bekezdés rendelkezik róla, hogy a 10. számú mellékletben felsorolt fajok egyedeinek tartási feltételeit úgy kell kialakítani, hogy az engedély nélküli szaporításuk meg legyen akadályozva. A 10. számú mellékletben foglalt fajok: sólyomalakúak valamennyi faja, vágómadáralakúak valamennyi faja, valamint a bagolyalakúak valamennyi faja.²²

A jogszabály továbbá arról is rendelkezik, hogy közegészségügyi okból, a légiközlekedés biztonsága, az erdő- és mezőgazdasági termelés biztosítása, valamint a közérdeket sértő vízkárok elkerülése érdekében, amennyiben természetvédelmi érdeket nem sért és más megoldás nem ismeretes, a bütykös hattyú, a házi veréb, a nagy kárókatona, a sárgalábú sirály, a sztyeppi sirály, a seregély, a hörcsög és az eurázsiai hód riasztása, elejtése, gyérítése, állományának szabályozása engedélyezhető. A nagy kárókatona, a sárgalábú sirály, a sztyeppi sirály és az eurázsiai hód elejtése, gyérítése, riasztásakor tiltott az ólomsörét használata.²³

²⁰ 1. számú melléklet a 13/2001. (V.9) KöM rendelethez.

²¹ 2. számú melléklet a 13/2001. (V.9) KöM rendelethez.

²² 13/2001. (V.9.) KöM rendelet a védett és fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény és állatfajok közzétételéről.

²³ 13/2001. (V.9.) KöM rendelet 4/A. § (1) bekezdés.

Az említett madárfajok egyedei tekintetében a riasztás a védett természeti területeken kívül július 1. és február 28. között, a repülőtereken és biztonsági övezetükben pedig egész évben engedély nélkül végezhető.²⁴

A védett természeti területek és értékek jelentőségét bizonyítja az is, hogy ezek nyilvántartásáról külön miniszteri rendelet rendelkezik.²⁵

Maga a rendelet is hangsúlyozza, hogy a természetvédelmi feladatok ellátásához, a védett természeti területek, illetve védett természeti értékek számbavételéhez, továbbá a társadalom természetvédelemmel kapcsolatos adatigényének biztosításához szükséges adatok kezelése céljából a védett természeti területekről, valamint a védett természeti értékekről országos nyilvántartást kell vezetni.²⁶

Az országos jelentőségű és helyi jelentőségű védett természeti területekről a természetvédelemért felelős miniszter a Védett Természeti Területek Törzskönyvét, míg a védett természeti értékekről a Védett Természeti Értékek Törzskönyvét vezet, mint országos nyilvántartásokat.²⁷

2.4. A védett állat tartása

A 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról, átfogóan szabályozza a kérdéses területeket.²⁸

A rendelet hatálya kiterjed azon állatfajok körére, melyekről a rendelet rendelkezik, melyek kiemelték a vadon élő állatok köréből, éppen ezért védelmükre, tartásukra, hasznosításukra és bemutatásukra speciális szabályok vonatkoznak.

Így:

- a) a védett, a fokozottan védett, illetve az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból nélkülözhetetlen állatfajok egyedeire
- b) az előző kritériumok alá nem eső, nemzetközi egyezmények hatálya alá tartozó kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő állatfajok egyedeire
- c) az előző pontok szerinti állatfajok és természetvédelmi oltalom alá nem tartozó állatfajok kereszteződéséből létrejött hibridekre.²⁹

A 3.§ kimondja, hogy az előbb említett, összefoglaló néven védelemben részesülő állatfajok egyedeinek tartásához, hasznosításához, bemutatásához, valamint az egyed tartójának, hasznosítójának személyében bekövetkező változáshoz szükségszerű a természetvédelmi hatóság engedélye.³⁰

Kivételt képez a védelemben részesülő állatfaj elkobzott és elhelyezett egyedének tartása, ehhez nem szükséges a természetvédelmi hatóság engedélye, ennek tartásáról, bemutatásáról, esetleges hasznosításáról kötelesek elhelyező határozatban dönteni.

Az előbb említett tevékenységek akkor engedélyezhetők, ha közérdekből szükségesek, más kielégítő megoldás nem ismeretes és nem járnak az adott állatfaj természetes állományának hosszútávú sérelmével.

²⁴ 13/2001. (V.9.) KöM rendelet 4/A. § (2) bekezdés.

²⁵ 13/1997 (V.28.) KTM rendelet a védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról.

²⁶ 13/1997 (V.28.) KTM rendelet 1. §.

²⁷ 13/1997 (V.28.) KTM rendelet 2.§

²⁸ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

²⁹ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 1. §.

³⁰ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 3. §.

„Tartási, hasznosítási, bemutatási engedély csak jogszerűen megszerzett, ill. külföldről jogszerűen behozott egyedre adható.”³¹ Az engedély kiadása tilos, amennyiben ezen tevékenységek jogszabályi feltételei nem biztosítottak.

Védelemben részesülő állatfaj egyedének tartása, hasznosítása, bemutatása közhasznú szervezet vagy költségvetési szerv részére akkor engedélyezhető, ha:

- a) a végezni kívánt tevékenység szolgálja a közérdeket
- b) az állatfaj egyedének gondozását, ellátását felügyelő személyt (felelős személyt) foglalkoztat
- c) az adott állatfaj egyedére vonatkozó meghatározott feltételek biztosítottak

Felelős személy az lehet, aki nagykorú és rendelkezik az 1. számú mellékletben felsorolt szakirányú végzettséggel és gyakorlattal, emellett megfelel a védelemben részesülő állatfaj egyedének tartására vonatkozó engedély megszerzéséhez szükséges, a természetes személyekre meghatározott jogosultsági feltételeknek. Védelemben részesülő állatfaj egyedének tartására, hasznosítására, bemutatására vonatkozó engedély természetes személy részére akkor adható, ha:

- a) a tevékenység a közérdeket szolgálja
- b) nagykorú
- c) az adott állatfaj egyedeire vonatkozó megszabott feltételek biztosítottak

Természetes személy fokozottan védett állat egyedének tartására, bemutatására, hasznosítására a természetvédelmi érdekből végzett kutatás, solymászati tevékenység és sérült egyed tartásának kivételével engedélyt nem kaphat. Az 5.§ kiköti, hogy védelemben részesülő állatfaj valamely épületbe tévedt megfogása, majd közvetlen szabadon bocsátása nem minősül tartásnak, illetve befogásnak.³²

A következőkben ki szeretnék térni a védelemben részesülő állatfajok tartására vonatkozó szabályokra.

Tartásra vonatkozó engedély a kérelemben meghatározott időre, de legfeljebb 5 évre adható. Az egyedet olyan körülmények között kell elhelyezni, melyek biztosítják az állat jólétét és a természeteshez hasonló élettevékenységek követelményeit. Elhelyezése az „*állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló külön jogszabályban*”³³ foglalt rendelkezéseknek köteles megfelelni. Amennyiben a védelemben részesülő állatfaj egyede meghatározott külön jogszabályban nincs feltüntetve, vagy annak valamelyik kategóriába való besorolása nem egyértelmű, a tartás minimális feltételeit a természetvédelmi hatóság állapítja meg, figyelembevéve a külön jogszabály szerinti tartási feltételeket. Közhasznú szervezet, vagy költségvetési szerv esetén az egyednek tartási helye a felelős személy foglalkoztatásának helye kell, hogy legyen. A felelős személy köteles az állatnak rendszeres felügyeletet biztosítani. A védelemben részesülő emlős, madár, hulló faj fogságban tartott élő egyedét az 5. számú mellékletben meghatározott módon kell a tartójának megjelölni.³⁴

A következőkben pedig néhány általam érdekesnek vélt konkrét megjelölési szabályt szeretnék a rendelet 5. mellékletéből megemlíteni. Fogságban született, illetve tenyésztett madarak esetén „*varratmentesen zárt, körkörösön folytonos, egyedileg megjelölt megszakítás vagy illesztés nélküli lábszalag*”³⁵ (más néven gyűrű), melyet a felhelyezés után megváltoztatni

³¹ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 3. § (3)

³² 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról. 3-5.§.

³³ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 4.§

³⁴ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 6. §.

³⁵ 5. számú melléklet a 348/2006. (XII.23) Korm. rendelethez.

tilos. Az említett madarakon kívüli egyéb fogságban tartott elő emlősök, hüllők esetén egyedileg számozott, nem módosítható mikrocip transzponder, mely megfelel a szabványoknak, vagy ha a természetvédelmi hatóság is meggyőződött róla, hogy az előbb említett módszer az egyed fizikai, viselkedési tulajdonságai miatt nem alkalmazható, akkor egyedileg számozott gyűrű, szalag, függőcímke, tetoválás vagy hasonló módszer és alkalmas eszköz megfelelő a jelöléshez. A megjelöléstől eltekinteni kizárólag abban az esetben lehet, ha a természetvédelmi hatóság számára bizonyított, hogy az adott példány fizikai tulajdonságai kizárják a jelölési módszerek biztonságos alkalmazását.³⁶

A tartás fogalmába a jogszabály értelmében három tevékenység nem tartozik bele: a hasznosítás, a bemutatás és a mentési szállítás. Mivel a hasznosítás és a bemutatás nem a védelemben részesülő állat védelmét szolgálja, ezért e három közül csak a mentési szállításra kívánok röviden kitérni. A rendelet értelmében a védett állatfaj egyedének mentési szállításáról annak megkezdése előtt a szállítás végzője tájékoztatja a természetvédelmi hatóságot. Ez azért lényeges, mert a természetvédelmi hatóság ad felvilágosítást arról a mentőközponttól, ahol az egyed elhelyezhető. Ezt követően történhet az egyed mentőközpontba szállítása, majd ott történő elhelyezése. A kijelölt mentőközpontban (ilyen például a Fővárosi Állat- és Növénykert) az állat kivizsgálása és megfelelő ellátása megtörtént a természetvédelmi hatóság dönt az állat további sorsáról.

A jogszabály jelenleg három döntési lehetőséget biztosít. 2022. augusztusáig a hatóság 2 féle döntést hozhatott:

- a) Ha az egyed szabad életre alkalmas, a természetvédelmi hatóság dönt az egyed szabadba történő visszajuttatásáról.
- b) Ha a mentőközpont állatorvosa szerint az egyed stabil, fájdalommentes állapota nem érhető el, megteheti az egyed életének fájdalommentes kioltásához szükséges intézkedéseket

Ezután 2022. augusztus elsejétől beiktatásra került egy harmadik döntési lehetőség is, amely szerint abban az esetben, ha a mentőközpont állatorvosának véleménye szerint az egyed stabil, fájdalommentes állapota elérhető, de az egyed a szabad életre alkalmatlan, akkor a természetvédelmi hatóság hivatalból dönt az egyed elhelyezéséről.³⁷

Ez az új szabály véleményem szerint állatvédelmi szempontból kifejezetten előremutató, mivel lehetővé teszi az állat elhelyezését pl. állatkertben vagy vadsparkban, így a korábbi döntési lehetőségekhez képest az állat életét nem kell kioltani.

2.5. Állatkertek szerepe a fajok megóvásában

Az állatkertek több szempontból is fontos szerepet töltenek be a vadon élő, illetve veszélyeztetett fajok megóvásában. Egyrészt mentőközpontként működnek, másrészt a vadon élő, védett fajok tartós elhelyezését is biztosítják, végül a veszélyeztetett fajok fenntartásában is szerepük van. Ez utóbbi keretében nemzetközi tenyésztési programokban működnek közre, aminek eredményeként számos fokozottan veszélyes fajt sikerült megóvni a kipusztulástól. Az állatkertekre vonatkozó jogi szabályozás részletes bemutatására jelen dolgozatban nem vállalkozom, ugyanakkor szükségesnek tartom hangsúlyozni azt, hogy az állatkertek feladata ma már jóval szerteágazóbb az állatfajok bemutatásánál. Ezt a jogi szabályozás is hangsúlyozza.

³⁶ 5. számú melléklet a 348/2006 (XII.23.) KöM rendelethez.

³⁷ 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

„Az állatkert olyan állandó intézmény, ahol az állatokat évente 7, vagy annál több napon keresztül nagyközönség részére történő bemutatás céljából tartják.”

„Nem minősül állatkertnek:

- a) állatkereskedés,
- b) cirkuszi menaszéria,
- c) az a bemutató, ahol kizárólag háziiasított fajok egyedeit tartják
- d) a nemzeti park igazgatóságok által a vadon élő állatfajok egyedeinek védelme és sorsukról való gondoskodás érdekében történő elhelyezésük céljából fenntartott állandó intézmény.”³⁸

Az állatkert továbbá szolgálja a természet és állatvédelmet, ismeretterjesztést, oktatást és nevelést azzal, hogy az állatok szakszerű és folyamatos bemutatását, valamint a tájékoztatást is biztosítja.³⁹

2.6. A veszélyes állat tartása

Röviden szükségesnek tartom kitérni a veszélyes állat tartásának szabályozására, hiszen a vadonélő állatok többségéről elmondható, hogy egyidejűleg veszélyes állatnak minősülnek. Amíg a veszélyes állat természetes környezetében él, addig természetszerűen a tartására vonatkozóan nem szükséges jogszabályi előírásokat megállapítani. Sőt, önmagában attól, hogy a veszélyes állat egyidejűleg védett vagy fokozottan védett állat, ugyancsak nincs szükség a tartási szabályok figyelembevételére. Amint a vadonélő állat az ember felügyelete alá (pl. állatkertbe, cirkuszi menaszériába, állatkereskedésbe stb.) kerül, ez a helyzet megváltozik. Mindezeket figyelembe véve szükségesnek tartom a veszélyes állatokra vonatkozó szabályok tömör ismertetését is.

A veszélyes állatfajok és egyedeik tartásának szabályairól a 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet rendelkezik. Maga a rendelet is rögzíti egyébként, hogy hatálya nem terjed ki – egyebek között – a veszélyes állat természetes módon a szabadban előforduló egyedeire. A rendelet a veszélyes állat három típusát különbözteti meg, különösen veszélyes állatfajok, közepesen veszélyes állatfajok és elővigyázatosságot igénylő állatfajok. Az egyes kategóriákba tartozó fajok körét a rendelet mellékletei tartalmazzák.

Különösen veszélyes állatfaj egyede (például: aligátorteknős, viperafélék, csimpánzok, oroszlán, elefántfélék) kizárólag állatkertben, illetve méreggel nem rendelkező különösen veszélyes állatfaj egyede cirkuszi menaszériában is tartható. Az állat tartásához tartási engedélyt kell kérni. A tartási engedély megadását a jogszabály szigorú követelményekhez köti, így pl. a szükséges biztonsági feltételek biztosítása, méreggel rendelkező különösen veszélyes állatfaj esetén az ellenszerhez történő hozzáférés.⁴⁰

A közepesen veszélyes állatfaj egyedének (pl. skorpiók összes faja, tigrispiton, szirti sas, szürke farkas, vaddisznó) tartásához ugyancsak engedély szükséges. Az engedély megadásának feltételei lényegében megegyeznek a különösen veszélyes állatfaj egyedének tartásához szükséges előírásokkal. Különbség abban található, hogy közepesen veszélyes állatfaj egyedét nem kizárólag állatkert vagy cirkuszi menaszéria tarthat, hanem a feltételek teljesülése esetén

³⁸ 3/2001. (II.23.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól, 1. §.

³⁹ 1. § (5) bekezdés.

⁴⁰ Lásd részletesen: 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól, 4. §.

a tartás természetes személynek, jogi személynek és jogi személyiséggel rendelkező szervezetnek is engedélyezhető.⁴¹

Az elővigyázatosságot igénylő állatfaj (pl. strucc, tevék, óriás tatu) tartására a korábban ismertettekénél enyhébb követelmények vonatkoznak. Itt tartási engedélyt nem kell kérni, ilyen állat tartása esetén bejelentés szükséges.⁴²

A veszélyes állat tartása iránti kérelmet, illetve bejelentést a természetvédelmi hatóságnak kell benyújtani. A kérelem alapján kiadott tartási engedély főszabályként kizárólag az abban meghatározott egyedi azonosítószámú egyedek tartására jogosít. A tartási engedély hatályossági ideje legfeljebb 5 év lehet. Az engedély hatálya kérelemre alkalmanként további 5 évre meghosszabbítható. A veszélyes állatfajok esetében a tartás mellett más tevékenységekhez is engedély szükséges, így például szaporításukhoz, elidegenítésükhöz, országba történő behozatalukhoz, illetve az országból történő kivitelükhöz, bemutatásukhoz, az állat feletti felügyelet átengedéséhez.⁴³

A veszélyes állat egyedeit egyedi azonosítóval kell ellátni. Az egyedeinek adatait országos elektronikus adatbázisban kell nyilvántartani.⁴⁴ Az adatbázist a természetvédelemért felelős miniszter működteti.

2.7. A természetvédelmi szabályok megsértésének jogkövetkezményei

Amint a tanulmányomban igyekeztem bemutatni, a természet és vadállatok védelmére több szintű, szigorú és korszerű jogszabályok vonatkoznak, ám fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy önmagában ez nem elegendő, hanem szükséges az is, hogy a szabályok megszegése esetére a jog hátrányos jogkövetkezményeket helyezzen kilátásba. Jogrendszerünk egésze a követelménynek eleget tesz. A cselekmény súlya alapján az enyhébb szabályszegést a szabálysértési jog, míg a súlyosabbat a büntetőjog szabályozza. A természet védelmének „legerősebb” felelősségi formája a büntetőjoghoz kapcsolódik. A hatályos Büntető Törvénykönyvben a természet védelme szempontjából a természetkárosításnak van a tényállások közül kiemelt jelentősége.

A természetkárosítás tényállása számos más jogszabályra támaszkodik, melyek közül kiemelendő a természetvédelmi törvény, valamint az általam bemutatott kapcsolódó kormányrendeletek. A védett állatfajok tekintetében az elkövetési magatartás a jogellenes megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, behozatal, kivitel, átvitel, kereskedés, károsítás, elpusztítás.

A törvény a bűncselekménynek megkülönbözteti az alapesetét és minősített esetét. Alapesetnek minősül, ha valaki a fokozottan védett élő szervezet egyedét, védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket, vagy a vadon élő állat- és növényfajok egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁴⁵

⁴¹ Uo. 5. §.

⁴² Uo.

⁴³ Uo. 11-20. §.

⁴⁴ Uo. 22. § (2) bekezdés.

⁴⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §.

Jogellenesnek akkor minősül a cselekmény, ha az elkövető a cselekményt a Tvt. előírásait megszegve, akár jogellenes módon, akár jogellenes eszközökkel, engedély vagy felhatalmazás hiányában stb. követi el. A kereskedésnek, mint elkövetési magatartásnak fogalmi eleme az, hogy rendszeres, haszonszerzésre irányuló tevékenység. A forgalomba hozatal pedig többek (általában előre nem meghatározott nagy számú személy) hozzáférési lehetőségének megteremtése.⁴⁶

Minősített esetnek minősül, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza, amely az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.⁴⁷ A törvény gondatlan elkövetés esetén vétségként kezeli a cselekményt.⁴⁸

3. Összegzés

A téma részletes elemzésének eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy természetvédelmi oltalom alatt álló állatokra vonatkozó szabályozás meglehetősen komplex. Így vizsgálataim során arra törekedtem, hogy ezt a komplex rendszert átfogóan elemezsem.

Összességében úgy gondolom megállapítható, hogy a magyar szabályozás korszerű és mindenben megfelel a nemzetközi trendeknek. Megállapítható az is, hogy a jog az az eszköz, melynek hatására - többek között tiltások, korlátozások segítségével - a gazdasági érdekeket és a társadalom egyre növekvő igényeit vissza lehet szorítani a biológiai sokféleség és azon belül a vadon élő állatok megóvása érdekében.

Mindezek után felvetődött bennem a kérdés: ha hazánkban a jogi szabályozás korszerű, akkor miért nem sikerül hatékony eredményt elérni a vadon élő állatfajok védelme terén?

Úgy gondolom ennek egyik oka az, hogy a világ meglehetősen későn fordított figyelmet a kérdés jelentőségére. Másrészt a jogi szabályozás önmagában nem elegendő, csak akkor, ha hatékony eszközökkel érvényesíteni lehet. Bár e téren is történt számos előrelépés, a jogszabályok érvényesítését a jövőben hatékonyabbá kell tenni, mind országhatárokon átívelően, mind pedig az országon belül. Erőteljesebben össze kell hangolni a természet megóvásában szerepet játszó szervek munkáját, tovább gyorsítani az információcserét, és minél szélesebb körben tájékoztatni a nyilvánosságot.

Mindezen célok megvalósítása érdekében jövőbeli kutatómunka keretében érdemes megvizsgálni a külföldi államok szabályozását, különös figyelmet fordítva arra, hogy melyek lehetnek azok a továbbfejlesztési irányok, melyek sikeresen adaptálhatóak a hazai jogrendszerbe.

⁴⁶ METZGER Szilvia: A természetkárosítás bűncselekmény értelmezése. *Acta Scientiarum Socialium*, Tomus XXXII./2010, 75.

⁴⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §.

⁴⁸ CSEGE Gyula: A büntető törvénykönyv és a természetvédelem kapcsolata. *Economica*, 2014. évi 3. szám, 9.